

„TEGELIKKUSE KESKUS” – INFOSÕDA NÕMEDUSEGA

TÕNU KARJATSE

„...alljärgnevad ideed ei pruugi ühtida
väljaande seisukohtadega.”

„Tegelikkuse Keskuse” juhtlause

Mehed varjust, **Juku-Kalle Raid** ja **Kivisildnik**, on ilmunud ETV vaatajate ette juba kaks aastat, ja seda üha muutuv telemaastikul, kus tekivad ning kaovad uued ja uued tegelikkuse vaatamängud (teisisõnu *reality show'd*) koos viivuks rambivalguses tuhaks põlevate „kuulsusliblikatega”. Kes enam mäletab üle-eelmise hooaja staare... kuid see polegi kommertstelevisiooni eesmärk – keskmine vaataja vajab uusi teravaid elamusi ja tarbijakäitumisest elatuv meelelahutusmasin uut liha.

„Tegelikkuse Keskus” on sedavõrd vintske tükk, et selle peale kaupmeeste ega ka poliitikute hammas ei hakka. Ja iseenesest mõista pole see neile söödav kommerts, ehkki eetriaega on „Tegelikkusele” andnud Eesti esimene kommertsraadio, „Kuku” raadio. Seda aga alles aasta eest. Julgustükina otsustas kultuuri ja poliitika valukohti tallavale lehele telekuju anda Eesti Televisioon eesotsas **Ilmar Raagiga** 2002. aasta veebruaris. Praeguseks on „Tegelikkuse Keskus” ETV üks tsiteeritumaid saateid. Saate produtsent **Ene-Maris Tali** arvates moodustavad saate vaatajaskonna enamasti kõrgema haridusega ja tundliku sotsiaalse närviiga vaatajad.

Hardo Aasmäe, saate kauaaegne kaasautor, märgib, et „Tegelikkuse Keskus” haarab kontingenti, kellele meeldib vihastuda, teisalt haarab saade ka neid, kellele meeldib mõelda. Seega, kui

TELETUHNIIJA

on kaetud need kaks äärmust meie telepublikust, siis haarab see ka neid, kes sinna vahele jäävad.

Kui vaadata, mida näitavad samal ajal, neljapäeva õhtul, teised Eesti telekanalid, siis pole „Tegelikkuse Keskuse” edu ka imestada – konkurentide eestikeelse programmi osas valivale vaatajale lihtsalt pole.

Mida siis vaataja näeb? Pahaendeliste rütmide taustal varjust välja tulevaid morne mehi. Kuuleb tunnuslauset, mis jätab saates esitatud mõtete ja väljaõeldu vastutuse vaid saatetegijate endi õlgadele ja edasist jälgides saab hoopis meelelahutuslikus vormis mõtlemisainet. On „naeru läbi pisarate”, nagu sõnastab Hardo Aasmäe, peent huumorit ja absurditaju. Saade töötab, visuaalne külg vormistab sisulist, on siin siis tegemist montaaži-, lavastuslike või režii-võtetega; üllatusi pakuvad alati režissöör **Maarika Lauri** leitud rubriikide lahendused – võttekohad, vahekaadrid. Sisulise teravuse, vaheduse ja vahetuse poole pealt pole kahjuks teisi saateid meie ajakirjandusmaastikul kõrvale panna. Võib ka öelda, et „Tegelikkuse Keskus” ületab ajakirjandusliku uurimis- või elusaate piire, ning seda just oma äärmuslikkusega – ta demonstreerib mõnuga servi, mida pole nähtud.

Aines ja võttepaigad leitakse võimalikult igapäevastest kohtadest: tänavailt või nurgatagustest, eksides teinekord ka

kunstigaleriide rafineeritud puhtusse. Õigupoolest tegutseb TKK seal, kuhu poliitikute silm ega ka mõte ei ulatu ja kuhu uuriv ajakirjandus oma nina ei pista. Uuriva ajakirjanduse laadseid paljastusi saade ei taotlegi, Juku-Kalle Raidi kinnitusel on asja eesmärk anda pigem mõtlemisainet – kas sealt edasi mõeldakse, on igäihe oma teha. Saate aines otsa ei lõpe, sest kõikjal hiilib lauslollust, mis on ajendatud mõttemugavusest, ahnusest ja väiklusest. Väikekodanlane, kes tahab saada ajuvaba meelelahutust, seda saadet ei vaata. Võib kindel olla, et talle ei meeldiks ka Monty Pythoni eelarvamustevaba huumor, mis samuti sai alguse briti rahvusliku ringhäälingu BBC riskivalmidusest.

„Tegelikkuse Keskus“ on satiir ja kuna satiiris võib valusalt saada ka vaataja ise, siis on saatel nii pooldajaid kui ka vastaseid. Mõnikord on vaid aja küsimus, mil vastastest pooldajad saavad. Kaks aastat tagasi, kui ETV-l oli plaan „Tegelikkuse Keskus“ ekraanile lasta,

sai ETV juhtkond kirja Keskerakonna juhtkonda kuulunud **Peeter Kreitzbergilt**, kes hoiatas avalik-õiguslikku eetrit Juku-Kalle Raidi eest, hiljem sai iseseisva mõtlemise peale üle läinud Kreitzbergist aga saatesarja hea kaastööline. Riigikogus on kuuldavasti TKKs esinemas käimine omamoodi auasi – see on, nagu oleks algkoolis suurte poistega nurga taga suitsu tegemas käinud ja ei saagi peksa. Seni pole aga saatesse julgenud tulla **Edgar Savisaar**, **Vahur Kraft** ja **Juhan Parts**, ehkki kõiki neid on mitmel korral kutsutud.

Saate ähvarduse ja teatud pahaendelisuse või ootamatuse kuvandit süvendab ka näiteks Juku-Kalle Raidi väljanägemine – militaarrõivad ja põetud pea. Sellise „infopartisani“ kuvandi loomisel pole aga tegemist tahtliku imagoloogia ega mõne lipsustatud eksperdi väljahautud kujundusvõttega, nagu ekslikult võib arvata; ka see on autori enda valik, lähtudes sellest, mis endale meeldib ja mida iga päev kannab. J.-K. Raid

Kommentaator Kivisildnik, režissöör Maarika Lauri, operaator Magnus Suitso ja helimees Jüri Vood.

Ülo Josingu foto

ei eita, et täidab „Tegelikkuse Keskuses“ saatejuhi rolli, väljendab aga sealjuures iseenda vaateid. Vastu pükse saavad eelkõige otsustajad valede ja tobedate otsuste eest, mis on sündinud kabinetivaikuses selleks, et oma olemasolu just sellel toolil õigustada. Tobeduse astme määrab siinjuures saatetegijate terve mõistus. Võib öelda, et sellise pagasiga on „Tegelikkuse Keskus“ alustanud infosõda alatasa peale tungiva tuhmuse ja rumaluse vastu, olles oma vahenditelt ja rinde ulatuselt ajakirjandusmaastikul juhtliinil. Samas sõjas on TTK-I teisigi liitlasi, näiteks kas või Esto TV päevadelt tuntud kaevikusõja veteranid, **Mart Juure** üksus, „**Olukorrast riigis**“ ja muidugi ka uuriva ajakirjanduse reasõdurid.

Poliitikas ründab „Tegelikkuse Keskus“ rumalust, meedias keskpärasust ja kultuuris elitaarsust. Elitaarsus viitab enesesse kapseldumisele ja nomenklatuuri tekkele, Kivisildniku sõnul on nomenklatuur kas või kõik need „puhtad vanainimesed, kes nutsu jagavad“, samuti on see kultuuris levinud komme usaldada teist või kolmandat põlvkonda – toetada põhjusega nn kultuuridünastiaid, andmata sealjuures võimalust millelgi hoopis harjumuspäratul, aga andekal esile kerkida. Tegijate sõnul on TTK kultuurisaade, mis on murdnud välja „kultuurigetost“ – kipsistunud struktuurist, mis toetab iseend ja toodab iseend, – sinna alla liigitab Juku-Kalle nii galeriikunsti, teatrikriitika kui ka „Teater. Muusika. Kino“, sest TTK tegijate arvates pole TMK osanud end arusaadavaks teha. Kunst on kasutada võtit, mis läheks korda kõigile tasanditele, ütleb Juku-Kalle. Tuleks vältida nn ringkäänduse efekti, kus galeristid panevad oma väljapanekud üles teiste galeristide rõõmuks, või kriitikud kirjutavad kriitikutele.

Keskpärasus meedias ilmneb aga tavapärase eesti telesaate ühetaolises hal-

luses, mille pinnal „Tegelikkuse Keskus“ ka väga eredalt esile kerkib. Halust põhjustab TTK tegijate kinnitused aga armee lipsustatud onusid – produtsente ja agente, kes arvavad teadvat, mis on hea ja mis rahvale meeldib. „Rahvas“ on sealjuures kõigi selliste lääne mallidest lähtuvate taatide arvates üks hea keskmine – läinud sajandi algupoolel kasutusele võetud sotsioloogiline kriteerium, mis meediasse rakendatult jätab kõrvale kõik uue ja äärmusliku, selle, mis tegelikult kogupilti võiks üldse värskendada. Kõrvale jäävad inimesed, isiksused, ideed ja nähtused. Siin on ka põhjus, miks „Tegelikkuse Keskus“ ei lähe kunagi kommertskanalisse – „Igasuguse idee surm on keskmise arvestamine“, ütleb Juku-Kalle Raid.

Ja tal on tuline õigus.

Mentaalne tühmus on ühiskonna tegelikkus ja me arvestame sellega. On ainult aja küsimus, mil igast vähemusest saab enamus. – „Tegelikkuse Keskus“ <http://www.etv.ee/index.php?03766>

„Tegelikkuse Keskus“ on: režissöör **Maarika Lauri**, saatejuht **Juku-Kalle Raid**, kommentaator **Kivisildnik**, ja teised autorid, operaatorid **Peeter Tungal** ja **Magnus Suitso**, helimehed **Jüri Vood**, **Mati Jaska** jt, valgustajad **Jaak Nurm** ja **Jaak Hussar**, monteerijad **Aivar Müür** ja **Martin Taklaja**, produtsent **Ene-Maris Tali**.

Möödunud hooajal tunnistati Maarika Lauri ETV parimaks režissööriks, Kivisildnik parimaks kommentaatoriks ja Ene-Maris Tali parimaks produtsendiks saate „Tegelikkuse Keskus“ eest.